

Приказ – Дајана Лазаревић

ОСВАЈАЊЕ „ВИКИПЕДИЈЕ“

Добре и лоше стране популарног Интернет-феномена

Један од бројних Интернет-феномена свакако је и „Википедија“, која пружа основне информације о одређеној особи, предмету, појави, локацији и другим категоријама. Кажемо „основне“, јер то су увек површне информације, добијене из других извора, које, најчешће, имају улогу да нас информишу о нечему брзо и лако. Како живимо у савременом добу, телефони, таблети и компјутери са Интернет-везом непрекидно су нам при руци, жеђ за новим информацијама је стално присутна и управо зато је популарност „Википедије“ тако велика. Довољно је да укуцамо у Интернет-претраживач само реч, рецимо „киша“ и први резултат који се појави на екрану реферише управо на „Википедију“, која нам објашњава шта је то:

„Киша (старији облик дажд) је вид атмосферских падавина, као што су снијег, град, роса и остале.“³

Одређене мане се виде већ у првој реченици (лагодан, разговорни стил), али нећемо се задржавати на њима. Анализираћемо уопште мане „Википедије“ из угла стручњака.

Милица Н. Вучуровић у свом научном раду „Епистемиолошки и етички проблем ере информација и цитирање

³ Преузето са: <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B8%D1%88%D0%B0> (27.12.2020.)

Википедије⁴ наводи управо епистемиолошки као главни проблем. Ауторка Вучуровић напомиње: „Знање добијено информацијом не само да треба да буде тачно, већ треба и да за то постоји одређена експериментална или методолошка доказаност, поузданост или оправданост веровања у исказ на основу компетентности и обавезаности извора информације, како би се у случају садржајно тачне или високо вероватне информације избегла логичка релација у којој нетачно имплицира тачно као кад се до добијеног тачног резултата дошло потпуно случајно.“ Па, ипак, говоримо о просечном кориснику Интернета, који покушава да „не испадне глуп у друштву“, те кришом тражи информације о одређеној појави. Он, сигурно, не промишља о начину на којег се долази до информација.

Етички проблем је сложенији и он се односи на то, што је „Википедија — слободна енциклопедија“. Слободна у смислу — свако може да пише о чему жели и да се позове на изворе информација по свом избору. Исто тако, свако може да чита те информација и служи се истим, без претходног промишљања, анализе и доказивања тачности истих. Због свих тих мана „Википедија“ се не цитира у семинарским, научним и стручним радовима, а то је, у виду упозорења, наглашено на „Вики-страници“ о навођењу извора.⁵ По објашњењу „Википедије“, њени чланци морају да имају изворе, јер то доприноси нивоима њихове поузданости и

⁴ Епистемиолошки и етички проблем ере информација и цитирање Википедије / Милица Н. Вучуровић. — Преузето са: <http://doiserbia.nb.rs/img/doi/0351-2274/2015/0351-22741502107V.pdf> (27.1.2020.)

⁵ Преузето са: https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%B8%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D1%98%D0%B0:%D0%9D%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%92%D0%B5%D1%9A%D0%B5_%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B0 (27.1.2020.)

проверљивости, али сама „Википедија“ не може да буде извор.

„Википедија – слободна енциклопедија“ власништво је „Фондације Викимедија“, чија је управитељка Саманта Лиен. У мају ове године у српским медијима појавила се вест да је Кина блокирала „Википедију“ на свим језицима (као и многе друге друштвене мреже)⁶, нешто раније је исто учинила и Турска.⁷ А зашто? Највероватније разлог лежи у политизацији ове „енциклопедије“, где, вратимо се још једном на оно, што је овде кључан појам – свако пише о чему жели и позива се на изворе, који му одговарају. То што смо цитирали одређену књигу, не значи да је та књига испуњена валидним и проверљивим информацијама, нити о томе размишља просечан Интернет-корисник. А не изгледа свака страница идентично на сваком језику. Треба обратити пажњу на странице о политичким збивањима и рату, нарочито на странице које потичу из директно сукобљених страна, које умеју драстично да се разликују. Навешћемо „пластичан“ пример разлике у „Вики-страницима“ Србије и Хрватске о „Четницима“. Хрватска „Википедија“ објашњава:

„Четник је израз којим се означавају припадници српског националистичко-шовинистичког покрета великосрпске идеологије.

Ријеч „четник“ је тијekom повијести мијењала значење. Користила се у 19. стољећу и почетку 20. стољећа

⁶ Преузето са: <http://www.politika.rs/sr/clanak/429564/Svet/Vlasti-u-Kini-blokirale-Vikipediju> (27.1.2020.)

⁷ Преузето са: <http://www.politika.rs/sr/clanak/379484/Digitalni-svet/Turske-vlasti-blokirale-pristup-Vikipediji> (27.1.2020.)

како у Србији и Македонији, тако и на подручју Далмације те Босне и Херцеговине. Данашње значење ријечи четник јест: „Чланови српске војне организације с изразито националистичким шовинистичким великосрпским циљем.“ (Хрватска енциклопедија, 2000.).⁸

Са друге стране, ево шта српска Википедија говори о истој теми:

„Под термином четници (од речи чета, четовање) до краја 19. века су се подразумевали герилски борци сврстани у мале борбене јединице — чете. У српским песмама често се за хајдуке и ускоке користи термин четник. Од краја 19. века за припаднике добровољачких српских формација које су настале крајем 19. века и које су организоване и помагале власти у Србији у циљу слабења турске моћи на Балкану везује се назив четник.“⁹

Таквих примера има много и њихова политичка обојеност је очигледна. Не говоримо о томе ко је у праву, а ко није, већ само колико се разликују у објашњавају истих појмова. Ипак, то је оно што одмах уочавамо, али постоје и тзв. „скривене поруке“, којих уопште нисмо свесни, али прихватимо их такве, какве су нам „сервиране.“ Наиме, новинар Марвин Опонг, аутор књиге „Скривени Пи-Ар на „Википедији“. Светско знање у фокусу интереса предузећа“, говори о злоупотреби „Википедије“ у комерцијалне сврхе. Дobar пример за то је компанија

⁸ Преузето са: <https://hr.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cetnici> (27.1.2020.)

⁹ Преузето са: <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B5%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8> (27.1.2020.)

„Дајмлер“, која је, по мишљењу Опонга, унајмила некога да креира њихову страницу на „Википедији“, с тим што ће да изостави ружне детаље из њихове пословне прошлости (присилно унајмљивање радника током Другог светског рата).¹⁰ Сходно томе, Опонг позива и шефове „Википедије“ да је унапреде тако, што ће је учинити објективном.

Ове године се навршава 15 година постојања српске „Википедије“ и 17 година постојања светске. Поред овог једноставног, теоретског упознавања са врлинама и манама „Википедије“, упознаћемо се и практично са њеним функционисањем на основу једног примера.

Креирање чланака на „Википедији“

На примеру једне белоруске биографије
искуства

Корисно је напоменути да Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ у Београду више пута годишње организује радионице (па и „маратоне“) из области креирања чланака на „Википедији“.¹¹ У питању је акредитован курс у трајању од два дана (предавање и радионице), на којима, углавном, учествују заинтересовани библиотекари.

¹⁰ Преузето са: <https://www.dw.com/sr/wikipedia-puna-skrivenih-reklama-i-neistina/a-17403785> (27.1.2020.)

¹¹ Преузето са: <http://www.unilib.rs/usluge/edukacija/wiki-bibliotekar-2017/> (27.1.2020.)

Наравно, свако ко се бар мало разуме у програмске језике и, још важније, има жељу да то научи, без икакве обуке може да постане аутор чланака на „Википедији“. Напомињем важну чињеницу: аутори су анонимни волонтери на овом пројекту.

За потребе овог приказа, али и сопственог професионалног усавршавања, прошла сам обуку у Универзитетској библиотеци за „Вики-библиотекара“, радећи на пројекту био-библиографије познатог слависте проф. др Ивана Чароте из Минска (Белорусија). Креирала сам страницу на српском језику,¹² и усавршила је у облику пројекта Универзитетске библиотеке.¹³ Креирати страницу на српској „Википедији“ било је релативно лако, а ту су и сталне „патроле“ — искуснији „вikipедисти“, којима се у сваком тренутку можете обратити за помоћ.

Оно што ми је предочено као могућа „замка“ је што пишем о нашем савременику и професионално активnoj особи, те би требало да се, са сваким његовим новим успехом и променом у животу, и информације на „Вики-страници“ ажурирају. Ту је и проблем са фотографијама — не можете да објавите туђу, већ то мора да буде искључиво фотографија те личности настала од ваше руке. Или, у случају личности из историје, може да се објави слика за коју су истекла ауторска права.

¹² Види на: https://sr.wikipedia.org/sr/%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B0 (27.1.2020.)

¹³ Види на: https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B0 (27.1.2020.)

Мој избор је била био-библиографија вишеструко награђиваног проф. др Ивана Чароте, због тога што раније није постојала на „Википедији“, а изузетно је богата, садржајна и значајна за белоруско-српске, а и свесловенске, везе, те сам врло оптимистично ушла у процес њеног употпуњавања и „кодирања“. Повезивала сам је са другим биографијама, топонимима, временским одредницама. Добра вест: „патроле“ су ми веома помагале у томе, чак и када нисам тражила помоћ. Лоша вест: „патроле“ контролишу да ли сам навела минимум четири „хајперлинка“ и литературу од минимум једне референце. Све остало сам могла и погрешно да наведем и то не би било примећено и осуђено. Сетимо се младића из Београда, који је на „Википедији“ навео постојање епске народне песме „Марко Краљевић и Вујовић Матија“, те је та информација завршила и у традиционалном квизу „Слагалица“ на РТС-1, што је, пак, било врло срамотно.¹⁴

Ипак, утисак који сам понела је да су „српски википедисти“ врло активни и спремни да помогну. А шта је са осталима?

Енглескојезична „Википедија“ допусти аутору да направи скицу чланка и остави је на чекање одобрења. Кроз 2-3 месеца чланак бива прочитан и, вероватно, одобрен. Велики број чланака, који се пошаљу на „енглеску Википедију“ бива истог дана обрисан, због непопуларности теме. Примера ради, биографију проф. др И. Чароте, коју сам превела на енглески језик нису обрисали, већ су је после три месеца одобрили и објавили, због професоровог великог значаја за словенске културе као књижевног преводиоца, критичара, предавача на Белоруском државном универзитету...

¹⁴ Преузето са: <https://www.dnevno.rs/tag/marko-kraljevic-i-vujovic-matija/> (27.1.2020.)

Потпуно исти текст, преведен на руски језик објавила сам на руској „Википедији“¹⁵. Скоро пола године сам чекала на званично одобрење текста, иако је, за разлику од енглеске Википедије, од момента објављивања био видљив читаоцима, дакле, објављен чланак, а не скица на чекању. Идентично чекање је било на белоруској „Википедији“¹⁶. Када су њихове „патроле“ прошле кроз чланке, без речи су поправили све моје грешке у текстовима и додали шаблоне по свом избору. Док су српски „википедисти“ били расположени за разговор и дружење, руски и белоруски су били ћутљиви и неприметни, али изузетно ефикасни.

Украјински „википедисти“ су ми помагали у преводу и објави.¹⁷ У року од недељу дана комплетирали су чланак на украјинском. За то време, ја сам креирала странице на босанској¹⁸ и хрватској¹⁹ „Википедији“. Босански „википедисти“ су одобрили текст без проблема, док су хрватски имали предлог да прво прочитам њихова правописна правила (радило се о томе, што сам на пар места

¹⁵ Види на: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BO_%D0%98%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87 (27.1.2020.)

¹⁶ Види на: https://be.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%90%D0%BB%D1%8F%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B5%D0%B2%D1%96%D1%87_%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BO (27.1.2020.)

¹⁷ Види на: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A7%D0%B0%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%BO_%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%9E%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87 (27.1.2020.)

¹⁸ Види на: https://bs.wikipedia.org/wiki/Ivan_%C4%8Carota (27.1.2020.)

¹⁹ Види на: https://hr.wikipedia.org/wiki/Ivan_Aleksejevi%C4%8D_%C4%8Carota (27.1.2020.)

оставила екавицу и употребила речи из далматинског језичког корпуса). Чим сам исправила пропусте, „патрола“ је одобрила чланак.

Врло предусретљиви и пријатељски расположени били су шпански, каталонски и италијански „википедисти“. Они су одмах прихватили задатак и у року од три дана превели су, а потом ми и помогли у кодирању и креирању биографије на шпанском,²⁰ каталонском²¹ и на италијанском језику,²² будући да ја не говорим ниједан од поменутих језика, са преводиоцима и „патролом“ комуницирала сам на енглеском језику.

Највећи изазов за мене је представљало снаћи ће са говорницима међународног есперанто језика и договорити објаву странице.²³ На одобрење се не чека дуго, 2-3 дана, али треба пронаћи „патролног википедисту“ који може да помогне да се усаврши језик и стил објављеног чланка.

Тако смо дошли до невероватних једанаест „Вики-страница“, које својим читаоцима нуде биографију познатог професора. Али, нисам хтела да се зауставим на томе, па сам крајем 2019. године потражила помоћ од немачких „википедиста“. Чека се дуго на одговор, дуго на реакцију. Чини се да су немачке „патроле“ презаузете разним питањима и предлозима, али, уз малу помоћ са моје стране у виду делимичног превођења текста и њиховог труда око комплетирања и кодирања, средином

²⁰ Види на: https://es.wikipedia.org/wiki/Ivan_Charota (27.1.2020.)

²¹ Види на: https://ca.wikipedia.org/wiki/Ivan_Charota (27.1.2020.)

²² Види на: https://it.wikipedia.org/wiki/Ivan_%C4%8Carota (27.1.2020.)

²³ Види на: https://eo.wikipedia.org/wiki/Ivan_Charota (27.1.2020.)

јануара 2020. године могли смо да се похвалимо биографијом проф. др Ивана Чароте на немачком језику.²⁴

Највеће изненађење за мене приредили су кинески и јапански „википедисти“. Невероватно су брзи и активни, а имају необичан метод за превод страница и њихово креирање на матерњем језику. У случају Кине — пошто је у Кини блокирана Википедија на енглеском језику, тражили су ми да им проследим текст на енглеском. На кинески језик су га преводили помоћу машинских преводаца, а потом врло мало поправили текст. Покушала сам да их критикујем, рекавши да машински преводац није поуздан, али они су ме уверавали да је врло висок степен тачности у превођењу са енглеског на кинески језик (касније су ми исто рекли и јапански „википедисти“). Странице су, пак, објављене — прва на кинеском²⁵, а дан касније — на јапанском језику²⁶. Колика је тачност текста, не могу да судим, јер поменуте језике не знам, али могу само да пренесем информацију о њиховом систему рада.

До датума писања овог чланка и датирања поменутих сајтова, биографија проф. др Ивана Чароте доступна је на 17 „Вики-страница“, а египатски, македонски и грчки википедисти су превели чланак и без моје препоруке.

²⁴ Види на: https://de.wikipedia.org/wiki/Iwan_Tscharota (27.1.2020.)

²⁵ Види на: <https://zh.wikipedia.org/wiki/%E4%BC%8A%E4%B8%87%C2%B7%E9%98%BF%E5%88%97%E5%85%8B%E8%B0%A2%E8%80%B6%E7%BB%B4%E5%A5%87%C2%B7%E5%A4%8F%E6%B4%9B%E5%A1%94> (27.1.2020.)

²⁶ Види на: <https://ja.wikipedia.org/wiki/%E3%82%A4%E3%83%AF%E3%83%B3%E3%83%BB%E3%82%A2%E3%83%AC%E3%82%AF%E3%82%B7%E3%83%BC%E3%83%B4%E3%82%A3%E3%83%81%E3%83%BB%E3%83%81%E3%83%A3%E3%83%AD%E3%82%BF> (27.1.2020.)

Поред свих мана и недостатака, које сам раније навела, ипак сматрам да је идеја „Википедије“ заиста добра и такав пројекат треба да постоји. Поновићемо, „Википедија“ није намењена као извор информација за научне, стручне и семинарске радове, али може да служи као средство за брзо добијање (неформалних) информација. Њени аутори су волонтери, а чланци често подложни опредељењима и погледима на свет својих аутора и целокупне средине, али и то је, усудићемо се да кажемо, огледало времена у којем живимо. На ауторима „Вики-чланака“ је да буду савесни, постављају проверљиве информације и њихове изворе, али и на читаоцима да размисле, пре него што било коју информацију (из било којег извора) усвоје као тачну. И сама се трудим се да будем савестан „Вики-библиотекар“ и драго ми је, ако има читалаца мојих „Вики-чланака“, а биће ми још драже, ако после прочитаног „Вики-чланка“ посетиоци сајта посегну за неком од књига, које сам навела у литератури. Или, да посегну макар за „Антологијом белоруске поезије“ (састављач проф. др Иван Чарота, преводилац др Миодраг Сибиновић, Београд, 1993, 2012), која ми је била инспирација за бављење белоруско-српским односима, за креирање вишејезичних био-библиографија проф. др Ивана Чароте, као и за писање овог приказа.

